

Kraków, dnia 12 grudnia 2023 roku,

dr hab. **Jakub Biernat**, prof. KAAFМ

Katedra Prawa Cywilnego

Wydział Prawa, Administracji i Stosunków Międzynarodowych

Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

Recenzja

rozprawy doktorskiej pod tytułem

„Testamenty wspólne w polskim i europejskim prawie prywatnym międzynarodowym”

autorstwa Pani Anety Żuradzkiej

1. Uwagi wstępne

Na mocy uchwały nr 81/2023 Rady Naukowej Instytutu Nauk Prawnych Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach z dnia 27 czerwca 2023 roku w sprawie wyznaczenia recenzentów, powołania komisji egzaminacyjnych oraz powołania komisji doktorskiej w przewodzie doktorskim mgr Anety Żuradzkiej, która została mi doręczona w postaci elektronicznej w dniu 11 lipca 2023 roku, zaś w postaci papierowej w dniu 18 października 2023 roku, zostałem poinformowany w szczególności o wyznaczeniu mnie recenzentem w przewodzie doktorskim Pani Anety Żuradzkiej.

W dniu 18 października 2023 roku doręczono mi w postaci papierowej tekst rozprawy doktorskiej Pani Anety Żuradzkiej pod tytułem „*Testamenty wspólne w polskim i europejskim prawie prywatnym międzynarodowym*” wraz ze zleceniem przygotowania jej recenzji. Treść przedłożonych dokumentów wskazuje, że recenzja winna być sporządzona w trybie przepisów ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jedn. Dz.U. z 2017 roku, poz. 1789 z późn. zm.; dalej jako: Ustawa) oraz rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 roku w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie

doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. z 2018 roku, poz. 261; dalej jako: Rozporządzenie).

Z art. 13 ust. 1 Ustawy wynika, że rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a także wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Nie może budzić zastrzeżeń teza, że jedynie łączne wypełnienie wskazanych przesłanek umożliwia recenzentowi sformułowanie pozytywnej oceny rozprawy doktorskiej. Z § 6 ust. 3, 4 i 6 Rozporządzenia wynika natomiast, że recenzję przedstawia się w postaci papierowej wraz z jej kopią zapisaną na informatycznym nośniku danych w terminie dwóch miesięcy od dnia zlecenia jej sporządzenia, że winna ona zawierać szczegółowo uzasadnioną ocenę spełniania przez rozprawę doktorską warunków określonych w art. 13 ust. 1 Ustawy, oraz, pośrednio, że wskazana ocena może być bądź to pozytywna, bądź to negatywna, z tym zastrzeżeniem, że recenzja zawierająca ocenę negatywną może obejmować wnioski dotyczące uzupełnienia lub poprawy rozprawy doktorskiej, które rada jednostki organizacyjnej przeprowadzającej przewód doktorski przekazuje kandydatowi i promotorom.

Powyższe oznacza, że w terminie **do dnia 18 grudnia 2023 roku winieniem złożyć**, w przewidzianej prawem formie, **recenzję rozprawy doktorskiej** autorstwa Pani Anety Żuradzkiej pod tytułem „*Testamenty wspólne w polskim i europejskim prawie prywatnym międzynarodowym*” zawierającą konkluzję obejmującą ocenę dokonaną na podstawie ustalenia, popartego szczegółowym uzasadnieniem, czy przedłożona praca: 1) stanowi **oryginalne rozwiązanie problemu naukowego**; 2) wykazuje **ogólną wiedzę teoretyczną** Pani Anety Żuradzkiej w **dyscyplinie naukowej nauki prawne**; 3) wykazuje **umiejętność samodzielnego prowadzenia** przez Panią Anetę Żuradzką **pracy naukowej**.

2. Rozprawa doktorska „*Testamenty wspólne w polskim i europejskim prawie prywatnym międzynarodowym*” jako praca stanowiąca oryginalne rozwiązanie problemu naukowego

Niezależnie od faktu, że z aprobatą, a wręcz entuzjazmem, należy przyjąć podjęcie przez Autorkę badań nad instytucją testamentu wspólnego na gruncie norm kolizyjnych, której -

zwłaszcza wobec współczesnej dynamiki rozwoju stosunków międzyludzkich - nie sposób odmówić znaczenia w wymiarze jurydycznym i społecznym, przedłożona do recenzji rozprawa **nie stanowi niestety oryginalnego rozwiązania problemu naukowego**. W moim przekonaniu decydują o tym w szczególności następujące okoliczności.

2.1. Zarówno temat rozprawy, jak i rozważania zawarte w jej punkcie 1.1 na s. 13-17¹ wskazują, że problemem naukowym podjętym przez Autorkę ma być przedstawienie, wykładnia i ocena regulacji normatywnej dotyczącej instytucji testamentu wspólnego² na gruncie polskich i europejskich norm kolizyjnych, a zatem w prawie prywatnym międzynarodowym w wąskim (ściśłym) rozumieniu tego pojęcia. Takie sformułowanie problemu naukowego zasługuje na jedynie częściową aprobatę. O ile nie budzi wątpliwości zasadność podjęcia wskazanej problematyki czy to wyłącznie na gruncie kolizyjnych norm prawnych obowiązujących w Polsce, czy to również w kontekście prawporównawczym, o tyle **niejasnym i rodzącym wielowymiarowe zastrzeżenia**, także - a w istocie zwłaszcza - na tle rozważań zawartych w całej pracy, **pozostaje odwołanie do niejednoznacznego pojęcia „europejskiego prawa prywatnego międzynarodowego”**. Nie sposób dociec, czy przez to pojęcie Autorka rozumie prawo obowiązujące we wszystkich państwach członkowskich Unii Europejskiej (przykładowo s. 13, 17, 21, 36-110, a zwłaszcza s. 37-41, 154, 242-247), prawo obowiązujące w wybranych państwach członkowskich Unii Europejskiej (przykładowo s. 18), prawo obowiązujące w wybranych państwach położonych w Europie niezależnie od członkostwa w Unii Europejskiej (przykładowo s. 14-15, 22, 36, 131-133, 148-153, 157-159), prawo wynikające z umów międzynarodowych, których stronami są państwa położone w Europie (przykładowo s. 112), czy też prawo unijne (przykładowo s. 16, 111, 247)³. Z jednej strony uniemożliwia to ogólną ocenę trafności doboru tematu badań, w szczególności w

¹ Odesłania do numerów stron dotyczą przedłożonego mi do recenzji egzemplarza rozprawy doktorskiej.

² W niniejszej recenzji będę posługiwał się pojęciem „testament wspólny” jako moim zdaniem należycie akcentującym relacje zachodzące między oświadczeniami woli testatorów. Pisałem o tym uprzednio w innym miejscu – zob. J. Biernat, *Testament wspólny de lege ferenda*, [w:] *50 lat kodeksu cywilnego. Perspektywy rekodyfikacji*, red. P. Stec, M. Załucki, Warszawa 2015, s. 367, przypis 1. Nie oznacza to wszakże, że za wadliwe uważam odwoływanie się do zwrotu „testamenty wspólne”, które w szczególności preferuje Doktorantka.

³ Należy dodać, że Autorka odwołuje się także do porządków prawnych państw innych niż europejskie, np. USA (s. 224-229), czy Boliwii (s. 213).

zakresie ich potencjalnej obszerności⁴. Z drugiej zaś sprawa, że prowadzone przez Autorkę szczegółowe rozważania pozostają niekonsekwentne na poziomie doboru materiału badawczego. Brak precyzyjnego określenia badanego problemu naukowego przez nadanie mu kategoriycznych granic wyznaczających materię możliwą do omówienia w rozprawie doktorskiej sprawa, że trud podjęty przez Autorkę nie prowadzi do osiągnięcia rezultatów zadowalających z perspektywy wymagań ustawowych stawianych rozprawom doktorskich.

2.2. W recenzowanej rozprawie zabrakło prawidłowego sformułowania tezy bądź hipotezy badawczej⁵ oraz, co w pewnym wymiarze pozostaje konsekwencją powyższego, prawidłowego prowadzenia badań w celu jej weryfikacji. W szczególności za należycie postawioną tezę badawczą w pracy poświęconej w założeniu zagadnieniom kolizyjnoprawnym nie może być uznane ani wykazywanie, że „Europa jest wyraźnie podzielona w kwestii dopuszczalności testamentów wspólnych” (s. 17), ani odwołanie do faktu, że „zakaz testamentów wspólnych może mieć różny zakres (może dotyczyć bądź formy bądź treści testamentu)” (s. 17). Obie wskazane wypowiedzi z uwagi na swą oczywistość nie są, w ogólnym wymiarze, podawane w wątpliwość. Zdaje się to dostrzegać i Autorka, odwołując się do obu wskazanych tez jako niepodlegających dyskusji już we wcześniejszym fragmencie pracy (s. 14-15). W konsekwencji rozważania zawarte w pracy są w istotnym wymiarze chaotyczne – można odnieść wrażenie, że Autorka stara się w niej „zmieścić” odwołania do wszystkiego co powiedziano w nauce prawa i orzecznictwie⁶ na temat testamentu wspólnego, tak w wymiarze materialnoprawnym, jak i kolizyjnoprawnym.

2.3. Niezależnie od przywołanych wyżej wątpliwości, podjęte przez Autorkę zadanie badawcze dotyczy prawa kolizyjnego. Nie wyklucza to, co oczywiste, odwołań do prawa materialnego i powstałego na jego tle dorobku nauki prawa i judykatury. Tyle tylko, że odwołania te winny służyć prawidłowej wykładni norm kolizyjnych. Tymczasem rozprawa zawiera rozbudowane i autonomiczne względem problematyki kolizyjnoprawnej rozważania

⁴ Retorycznym zdaje się pytanie, czy wykonalnym byłoby - zwłaszcza w kontekście ilości norm prawnych wynikających z umów międzynarodowych - omówienie w rozprawie doktorskiej regulacji kolizyjnoprawnych dotyczących testamentu wspólnego obowiązujących czy to we wszystkich państwach europejskich, czy to we wszystkich państwach członkowskich Unii Europejskiej.

⁵ Ewentualnie – tez bądź hipotez badawczych.

⁶ Zwłaszcza, choć nie wyłącznie, polskich.

dotyczące regulacji testamentu wspólnego, a niekiedy i innych instytucji prawnośpaskowych⁷, w prawie materialnym. Abstrahując od ich wartości naukowej⁸, pozostając poza operatywnym związkiem regulacji materialnoprawnej z regulacją kolizyjnoprawną, wykraczają one poza temat rozprawy. Powyższe dotyczy zwłaszcza treści zawartych w punkcie 2 (s. 27-35), w punkcie 3 (s. 36-110) oraz w punkcie 6.1 (s. 242-247).

2.4. Problematyka kolizyjnoprawna została podjęta przez Autorkę w punkcie 4 (s. 111-178), w punkcie 5 (s. 179-242) oraz w punktach 6.2-6.8 (s. 247-258). Także i w tym zakresie szereg rozważań należy uznać za pozostające poza tematem rozprawy. Dotyczy to przedstawionej - obszernie, acz jedynie deskryptywnie, by nie rzec podręcznikowo - w punkcie 4 (s. 111-178), w punkcie 5.4.1 (s. 191-195) oraz w punkcie 6.2 (s. 247-251) ogólnej problematyki prawa właściwego dla spraw spadkowych. Oznacza to, że zagadnieniom dotyczącym kolizyjnoprawnej problematyki testamentu wspólnego poświęcono jedynie około siedemdziesięciu stron pracy. Te ostatnie zaś trudno ocenić pozytywnie. Niezależnie od trafności szczegółowych tez stawianych przez Autorkę decydują o tym zwłaszcza następujące okoliczności. Po pierwsze, podjęte rozważania nie są dość pogłębione; ograniczają się co do zasady do prostego przedstawienia poglądów wyrażonych dotychczas w doktrynie oraz opisu wybranych judykatów. Brakuje nie tylko dostrzeżenia i rozstrzygnięcia problemów niebędących dotychczas przedmiotem refleksji nauki prawa i orzecznictwa, ale i wzbogacenia dotychczasowych wypowiedzi o własną refleksję i ocenę prezentowanych stanowisk i omawianych uregulowań normatywnych. Po drugie, praca nie obejmuje kompleksowego i usystematyzowanego omówienia źródeł prawa kolizyjnego obowiązującego w Polsce, zawierających normy dotyczące testamentu wspólnego, wynikających z ustaw, prawa unijnego i umów międzynarodowych⁹ oraz rozbudowanego rozgraniczenia zakresów ich stosowania. To zaś, co oczywiste, winno być fundamentem dla

⁷ Zob. np. uwagi dotyczące postulatów *de lege ferenda* w zakresie formy testamentu na s. 44, istnienia notarialnego rejestru testamentów na s. 44, czy ostatniej nowelizacji polskiego prawa spadkowego na s. 76-77.

⁸ Ta zaś jest niestety nikła; przedstawione przez Autorkę uwagi mają w większości charakter relacyjny - zob. np. rozważania dotyczące testamentu wspólnego na gruncie prawa polskiego na s. 41-76.

⁹ Temu ostatniemu zagadnieniu, poza wzmianką na s. 113, Autorka poświęciła jedynie ogólne i trudne do zakwalifikowania jako kompleksowe uwagi dotyczące prawa właściwego w sprawach spadkowych (pkt 4.3.4 na s. 144-148) i prawa właściwego dla rozrządzeń na wypadek śmierci (pkt 4.4.4 na s. 172-175), w istocie bez odniesienia do problematyki testamentu wspólnego.

dalszej refleksji nad normami obowiązującymi w Polsce. Po trzecie wreszcie, wobec nadania przez Autorkę zadaniu badawczemu wymiaru komparatystycznego **można było oczekiwać uporządkowanego omówienia poszczególnych uregulowań obowiązujących w Polsce na tle porównawczym**, Tymczasem Autorka przedstawia niektóre zagadnienia w tej perspektywie (np. pkt 5.4.3 na s. 202-206), pomijając ją co do innych (np. pkt 5.2 na s. 187-190, pkt 5.3 na s. 190-191, czy w istocie pkt 5.5 na s. 206-210).

3. Rozprawa doktorska „*Testamenty wspólne w polskim i europejskim prawie prywatnym międzynarodowym*” jako praca wykazująca ogólną wiedzę teoretyczną Pani Anety Żuradzkiej w dyscyplinie naukowej nauki prawne

Przedłożona do recenzji **rozprawa wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki w dyscyplinie naukowej nauki prawne jedynie częściowo.**

3.1. Pozytywnie należy ocenić sprawne poruszanie się Doktorantki na gruncie niejednokrotnie skomplikowanych i istotnie zróżnicowanych - nie tylko w wymiarze merytorycznym, ale i źródłowym - uregulowań o charakterze materialnoprawnym i kolizyjnoprawnym.

3.2. Daleko idący niedosyt pozostawia natomiast ograniczone konstruktywne krytyczne podejście Autorki do omawianych poglądów i uregulowań oraz powstrzymywanie się z formułowaniem ocen zarówno na poziomie szczegółowym, jak i na tle ogólnego ujęcia omawianej instytucji, a także niemal całkowite odstępianie od sformułowania postulatów *de lege ferenda*¹⁰. Nie może budzić wątpliwości, że jednym z podstawowych przejawów teoretycznej wiedzy prawniczej jest umiejętność oceny czy to stanowisk prezentowanych w nauce prawa i judykaturze, czy to rozwiązań normatywnych, i związane z tym ewentualne sugerowanie dokonania zmian w zakresie tych ostatnich.

¹⁰ Zob. jedynie na s. 254.

4. Rozprawa doktorska „*Testamenty wspólne w polskim i europejskim prawie prywatnym międzynarodowym*” jako praca wykazująca umiejętność samodzielnego prowadzenia przez Panią Anetę Żuradzką pracy naukowej

Przedłożona do recenzji rozprawa wykazuje umiejętność samodzielnego prowadzenia przez Doktorantkę pracy naukowej jedynie częściowo.

4.1. Przede wszystkim należy powtórzyć, że podejmując rozważania dotyczące testamentu wspólnego w „prawie europejskim”, przez co – jak wynika z rozprawy - Autorka rozumie z jednej strony prawo unijne, z drugiej zaś prawo wewnętrzne licznych, niewyróżnionych w sposób kategoryczny, państw położonych w Europie, wadliwie określono podjęte zadanie badawcze¹¹.

4.2. Negatywnie wypada ocenić brak sformułowania przez Autorkę, czy to wprost, czy to w sposób możliwy do wyinterpretowania, tezy czy hipotezy badawczej¹² pracy.

4.3. Podejmując badania, które winny być poświęcone w zasadniczej mierze regulacji kolizyjnoprawnej Doktorantka nie uniknęła pułapki nadmiernie szerokiego¹³ i niepowiązanego należycie z regulacją kolizyjnoprawną omówienia regulacji materialnoprawnej.

4.4. Autorka dokonała zasadniczo prawidłowego doboru metod badawczych posługując się metodą dogmatyczną¹⁴ oraz metodą prawnoporównawczą. Zastosowanie wskazanych metod budzi jednakże zastrzeżenia. Posługując się metodą dogmatyczną, zwłaszcza w odniesieniu do egzegezy wypowiedzi przedstawicieli nauki prawa i judykatury, Autorka zwykle ogranicza się przedstawienia wyrażanych poglądów nie podejmując prób ich systematyzowania¹⁵. Posługując się metodą prawnoporównawczą lakonicznie relacjonuje

¹¹ Należy raz jeszcze podkreślić, że jeśli twierdzić, że prawo europejskie to prawo obowiązujące we wszystkich państwach położonych w Europie, czy we wszystkich państwach członkowskich Unii Europejskiej to zaproponowane zadanie badawcze pozostawałoby w istocie niewykonalne z uwagi na zbyt szeroki zakres koniecznych badań. Jeśli zaś twierdzić, że prawo europejskie to prawo obowiązujące w wybranych państwach położonych w Europie, to trzeba wskazać, że w rozprawie zabrakło określenia i konsekwentnego stosowania się do jasnego kryterium ich wyróżnienia.

¹² Tez czy hipotez badawczych.

¹³ Acz nieoryginalnego.

¹⁴ Zwaną przez Autorkę metodą dogmatyczno-prawną – zob. na s. 22.

¹⁵ Co do wypowiedzi doktryny zob. np. na s. 28, 51-53, 54-66, 68-69, 111, 120, 204-207, 210, 223, 240, co do rozstrzygnięć judykatury zob. np. na s. 47-50, 53-54, 182-184.

kształt określonych uregulowań¹⁶, ewentualnie zwłaszcza w oparciu literaturę niemiecką¹⁷, nie syntetyzując ich w sposób umożliwiający stworzenie tła dla przedstawienia regulacji obowiązującej w Polsce. Co więcej, rozważania prawnoporównawcze są prowadzone chyba w przeważającej mierze, zaś na pewno w bardziej kompleksowym ujęciu, na tle norm prawa materialnego¹⁸, a nie kolizyjnego¹⁹.

4.5. Negatywnie należy ocenić sformułowane przez Autorkę „konkluzje” zawarte w punkcie 6 obejmującym Zakończenie (s. 242-258). Poza jednym wyjątkiem²⁰ sprowadzają się one²¹ do powtórzenia uprzednio poczynionych, w oparciu o zrelacjonowanie poglądów wyrażonych w nauce prawa i judykaturze, ustaleń. Nie zawierają ani autorskiej oceny omówionych uregulowań w jakimkolwiek wymiarze, ani ewentualnych postulatów wprowadzenia zmian normatywnych.

4.6. Rozprawa wykazuje natomiast sprawność Autorki w docieraniu do źródeł, w tym zwłaszcza wypowiedzi doktryny sformułowanych na gruncie norm prawnych obowiązujących w Polsce i w Niemczech.

4.7. Autorka posługuje się więcej niż poprawnie językiem prawniczym, praca nie budzi zastrzeżeń na poziomie językowym, w tym zwłaszcza klarowności prowadzonych wywodów i precyzji używanych sformułowań. Zgodnie z wymogami jakie można formułować względem rozpraw doktorskich przygotowano przypisy i zestawienia wykorzystanych źródeł.

5. Konkluzja recenzji

Poczynione szczegółowe ustalenia prowadzą do sformułowania **negatywnej oceny rozprawy doktorskiej** Pani Anety Żuradzkiej pod tytułem „*Testamenty wspólne w polskim i europejskim prawie prywatnym międzynarodowym*” w kontekście kryteriów wynikających z

¹⁶ Nie dotyczy to prawa niemieckiego, które jest przedstawione w szerszym wymiarze.

¹⁷ Dotyczy to także prawa obowiązującego w innych państwach niż Niemcy – zob. np. na s. 37-39, 78-82, 93-110. Należy jednak zastrzec, że wyjątkowo Autorka odwołuje się do literatury obcej innej niż niemiecka.

¹⁸ Zob. na s. 14-15, 33-35, 36-40, 77-110, 242-247.

¹⁹ Zob. na s. 130-135, 148-159, 175-178, 181-184, 203-206, 212, 213, 218-221, 224-229, 230, 238-241.

²⁰ To jest poza przywoływanym już postulatem *de lege ferenda* zamieszczonym na s. 254.

²¹ Zarówno w odniesieniu do rozważań dotyczących prawa materialnego (na s. 242-247), jak i prawa kolizyjnego (na s. 247-258).

art. 13 ust. 1 Ustawy. Przedłożona praca nie stanowi oryginalnego rozwiązania problemu naukowego oraz jedynie częściowo wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki w dyscyplinie naukowej nauki prawne i umiejętność samodzielnego prowadzenia przez Nią pracy naukowej.

Należy jednak zastrzec, że pewien stopień ogólnej wiedzy teoretycznej Pani Anety Żuradzkiej w dyscyplinie naukowej nauki prawne oraz pewien stopień umiejętności samodzielnego prowadzenia przez Nią pracy naukowej, niewątpliwie wykazane w pracy, dają – zwłaszcza w kontekście wybitnego i wielowątkowego dorobku naukowego i niezaprzecznego doświadczenia badawczego promotora rozprawy oraz szerokiej wiedzy prawniczej promotora pomocniczego rozprawy, z których Doktorantka winna z pewnością czerpać w szerszym aniżeli dotychczas wymiarze - nadzieję na dokonanie przez Autorkę **uzupełnienia i poprawy pracy w taki sposób, by wypełniała kryteria ustawowe**. Za zasadnością podjęcia tego wyzwania przemawia bez wątpienia specyfika tematyki, którą Autorka uczyniła przedmiotem swych badań. Kolidyjnoprawna regulacja testamentu wspólnego obowiązująca w Polsce po pierwsze ma doniosłe – i wciąż rosnące wskutek internacjonalizacji relacji międzyludzkich²² - znaczenie praktyczne, co przekłada się na jej wymiar społeczny i ekonomiczny; po drugie, wynikając z szeregu norm prawnych objętych rozproszonymi źródłami prawa, jest skomplikowana jurydycznie; po trzecie, wobec zakazu testamentów wspólnych wprowadzonego przez polskie prawo materialne odnosi się do instytucji w istotny sposób „nieoswojonej” w Polsce nie tylko w wymiarze praktycznym, ale i naukowym.

6. Wnioski dotyczące uzupełnienia i poprawy rozprawy doktorskiej „*Testamenty wspólne w polskim i europejskim prawie prywatnym międzynarodowym*”

Uzupełnienie i poprawa przedłożonej do recenzji rozprawy doktorskiej winny moim zdaniem polegać:

1) w wymiarze konstrukcyjnym zwłaszcza na:

²² Na co Autorka trafnie zwraca uwagę – zob. na s. 13-14.

- a) precyzyjnym określeniu badanego problemu naukowego i nadania mu wymiaru możliwego do należytego omówienia w rozprawie doktorskiej; w świetle dotychczasowych ustaleń Autorki wydaje się, że winien być on ograniczony czy to do omówienia regulacji dotyczącej testamentu wspólnego w prawie prywatnym międzynarodowym obowiązującym w Polsce (co winno obejmować także omówienie uregulowań wynikających z prawa unijnego oraz umów międzynarodowych), czy to do omówienia regulacji dotyczącej testamentu wspólnego w prawie prywatnym międzynarodowym obowiązującym w Polsce na tle porównawczym (z należytych – a zatem wykonalnych do przedstawienia w rozprawie doktorskiej, uzasadnionych merytorycznie cechami prawa polskiego i prawa obcego oraz konsekwentnie ujętym – doborem praw obcych);
- b) jasnym sformułowaniu tezy czy hipotezy badawczej²³ i prowadzeniu pracy naukowej w sposób umożliwiający jej kategorię weryfikację (tylko przykładowo tytułem możliwej inspiracji: jakie są zasadnicze cechy regulacji kolizyjnoprawnej dotyczącej testamentu wspólnego obowiązującej w Polsce, ewentualnie na tle regulacji obowiązujących w innych państwach?; realizacji jakich celów czy wartości ma służyć regulacja kolizyjnoprawna dotycząca testamentu wspólnego i jak na tym tle należy ocenić regulację obowiązującą w Polsce?; na ile regulacja kolizyjnoprawna rozluźnia obowiązujący w Polsce zakaz testamentów wspólnych i jak należy ocenić wynikającą stąd erozję obowiązującej w Polsce normy materialnoprawnej?);
- c) pominięciu rozważań pozostających poza zakreślonym zadaniem badawczym;
- d) ograniczeniu rozważań dotyczących prawa materialnego;
- e) ograniczeniu rozważań dotyczących kwestii wprowadzających i ogólnych, w tym z zakresu prawa prywatnego międzynarodowego do takich, które mają znaczenie z perspektywy regulacji dotyczącej testamentu wspólnego;
- 2) w wymiarze merytorycznym zwłaszcza na:**
- a) kompleksowym omówieniu źródeł prawa kolizyjnego wynikających z ustaw, prawa unijnego i umów międzynarodowych, oraz rozgraniczeniu zakresów ich stosowania;

²³ Tez czy hipotez badawczych.

b) rozpoczęciu rozważań merytorycznych od popartego uzasadnieniem sformułowania precyzyjnej (precyzyjnych) definicji pojęcia testamentu wspólnego na gruncie obowiązujących w Polsce unormowań kolizyjnych;

c) nieprzedstawianiu rozważanych w nauce prawa problemów merytorycznych na tle regulacji kolizyjnoprawnej jedynie w wymiarze deskryptywnym, by nie rzeć podręcznikowym; Autorka winna wzbudzić w sobie bardziej krytyczne podejście w zakresie diagnozowania problemów jurydycznych, czy proponowanych rozstrzygnięć rozważanych już problemów, co da nadzieję na sformułowanie - wymaganych normatywnie w odniesieniu do rozprawy doktorskiej - oryginalnych tez czy to na poziomie sposobu rozstrzygnięcia analizowanych problemów jurydycznych, czy to na poziomie uzupełnienia prezentowanej w nauce prawa lub judykaturze argumentacji;

d) przedstawieniu popartej uzasadnieniem oceny regulacji kolizyjnoprawnej dotyczącej testamentu wspólnego obowiązującej w Polsce; w razie zaś dostrzeżenia przez Autorkę jej niedostatków, sformułowanie postulatów *de lege ferenda*, najlepiej nie tylko w wymiarze opisowym, ale wraz z zaprojektowaniem propozycji ewentualnych zmian normatywnych;

3) w wymiarze metodologicznym zwłaszcza na:

a) prawidłowym zastosowaniu metody dogmatycznej w szerokim ujęciu, a zatem metody opierającej się na egzegezie tekstów aktów prawnych, projektów aktów prawnych, uzasadnień do projektów aktów prawnych, a także literatury prawniczej i orzecznictwa (w tym ostatnim wymiarze, decydując się na ewentualne badania prawno porównawcze Autorka winna sięgnąć do bezpośredniego dorobku nauki prawa i judykatury powstałego na gruncie danego systemu prawa obcego); wykorzystanie metody dogmatycznej, a w szczególności zastosowanie związanych z jej użyciem dyrektyw wykładni (językowej, systemowej, celowościowej, historycznej), umożliwi wyznaczenie zakresu normowania poszczególnych regulacji, ich ocenę oraz ewentualne sformułowanie postulatów *de lege ferenda*;

b) kładąc akcent na prawo polskie Autorka nie powinna pomijać metody historycznej; przedstawienie i ocena rozwoju zmieniającej się regulacji kolizyjnoprawnej dotyczącej testamentu wspólnego ma znaczenie nie tylko w wymiarze jurydycznym, ale i związanymi z

nim ściśle i kompleksowo zmieniającymi się realiami społecznymi, zwłaszcza w kontekście wzrostu liczby spraw spadkowych o charakterze transgranicznym;

c) decydując się na ewentualne badania prawnoporównawcze Autorka winna prawidłowo stosować metodę komparatystyczną; jedynie zestawienie uregulowań kolizyjnych obowiązujących w różnych porządkach prawnych polegające nie na ich opisie, ale na przedstawieniu zachodzących między nimi podobieństw i różnic umożliwi uchwycenie ich specyfiki, a w konsekwencji ocenę regulacji obowiązującej w Polsce oraz ewentualne sformułowanie dotyczących jej postulatów *de lege ferenda*.

dr hab. Jakub Biernat
prof. KAAF